

TEOHUMANIZMUS PREPODOBNÉHO JUSTÍNA POPOVIĆA

Vladimír KOCVÁR

Pravoslávna bohoslovecká fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Súčasnú krízu ľudstva vyvolávajú neustálu potrebu hľadania ich riešenia. Často sa však zabúda na hľadanie príčin týchto kríz. Hľadajú sa stále nové koncepty, spôsoby riešenia, ale zabúda sa na už existujúce a osvedčené. Jedným z takýchto, v pravoslávnom prostredí úplne prirodzeným a v súlade s učením a tradíciou Cirkvi je teohumanizmus. Nejde o žiadny nový objav. Ide o odpoveď na humanizmus, prehnaný antropologický maximalizmus dnešnej doby, kde meradlom všetkého je človek. Takto nazýva správny pohľad na človeka prepodobný Justín Popović, jeden z najväčších srbských teológov 20. storočia.

Prepodobný Justín, svetským menom Blagoje Popović, sa narodil 6. apríla 1894 v meste Vranje v zbožnej rodine, ktorá mala vo svojom rodokmeni viacero duchovných. Už ako mladý študent belehradského seminára, Blagoje okrem diel svätých otcov často čítal Dostojevského. Keďže jeho rodičia nesúhlasili s tým, aby prijal mníšstvo, počas I. svetovej vojny bol v študentskom oddiele vo vojenskej nemocnici, kde si prešiel všetkými útrapami srbského vojska vrátane prechodu cez Albánsko. Práve v Albánsku, v Skadare, prijal mníšsky postrih s menom svätého Justína Filozofa. Cez Paríž sa neskôr dostal do Londýna a odtiaľ do Petrohradu, kde však ostal veľmi krátko, kvôli prichádzajúcej revolúcii. Po návrate do Británie študoval Justín na Oxforde. Svoju doktorskú prácu na tému Relígia a filozofia Dostojevského neobhájil, pretože odmietol zmeniť svoje kritické postoje na západný svet. Po návrate do Srbska bol zakrátko poslaný na štúdium do Grécka, kde získal doktorát. Bol učiteľom na semináriach v Karlovciach a Prizrene. Ako protosynkel vladyky Josifa strávil jeden rok na Podkarpatskej Rusi, kde bol aj jedným z kandidátov na prvého riadneho mukačevsko-prešovského biskupa. Tento návrh však odmietol, pre svoju nehodnosť. Po návrate učil v Bitolskom seminári, kde bol v spoločnosti ďalších veľkých učiteľov a svätcov, Nikolaja Velimirovića a Jána Šanghajskeho. Od roku 1934 bol profesorom Bohosloveckej fakulty v Belehrade. Počas II. svetovej vojny žil prevažne v monastieroch, odkiaľ bol po vojne odvedený komunistami do

väzenia. Do monastiera Čelije prišiel v roku 1948 a žil tam do svojej smrti 7. apríla 1979. Veľmi často však bol prenasledovaný, vodený na vypočúvanie. Rozhodnutím Posvätnej Synody bol 2. mája 2010 kanonizovaný Srbskou pravoslávnu cirkvou ako prepodobný Justín Čelijský.

Teohumanizmus prepodobného Justína začína antropológiou, no nekončí prehnaným uctievaním človeka, ale ide líniou človek-Boh-Bohočlovek a tak ukazuje dôležitý fakt, že človek musí byť pre správne pochopenie byť vždy vnímaný v kontexte Bohočloveka. Antropologická otázka teda vždy musí byť založená na christocentrizme [3]. Človek dostal od Boha jeden obrovský, no zároveň aj strašný dar, ktorým je sloboda [6] Dostal teda dar tvoriť svoju antropológiu. „Človeku je daná nekonečná tvorivá sila, vytvoriť si večnosť, akú chce. V tomto je strašná veľkosť ľudského bytia“ [1]

Človek, stvorený ako spojivo medzi matériou a Bohom, stvoreným a nestvoreným bol povolaný priviesť stvorenstvo k Bohu. Práve táto jednota, prejavená spoločenstvom s Bohom mala stvoreniu umožniť večný život. Slobodným aktom, prejavovým v páde, sa však človek zriekol tohto povolania. Ako hovorí prepodobný Justín: „Odkloniac sa od Boha, človek namiesto smerovania k Bohu, nasmeroval stvorenie k samému sebe“ [5]. Aké sú teda možnosti napravenia tohto aktu? Metropolita pergamský Ján Ziziulas hovorí: „Problém reintegrácie bytia celého stvorenstva cez človeka nie je iba otázkou poslušnosti, či neposlušnosti (teda etickej povahy), ale nevyhnutnosťou opätovného zjednotenia stvoreného a nestvoreného (teda ontologická otázka)“ [2]. Aby mohla byť dosiahnutá jednota stvoreného a nestvoreného, bolo potrebné, aby v tomto procese bolo účasť telesné, pretože cez človeka malo celé stvorenstvo vstúpiť do tejto jednoty. Zároveň však, človek je stvorený a pádom nemohol prekonať smrť a smrteľnosť. Preto muselo prísť k sprostredkovaniu nestvoreného. Takto bola jednota realizovaná Osobou Christa. Prepodobný Justín hovorí: „Život človeka je na všetkých stupňoch bohoľudským synergizmom: sspolužitie Boha a človeka, blahodate a slobody, spolupráca človeka s Bohom, zvlášť v kresťanoch dopĺňanie človeka Bohom“ [3] A práve v a cez Osobu Christa máme jednotu stvoreného a nestvoreného: „Cez Neho sa neviditeľné stalo viditeľným, nebeské pozemským, božské ľudským, cudzie vlastným, transcendentné imanentným.“ [4]. Zvlášť dôležitým je slobodný charakter Vtelenia a teda aj celej christológie. Sloboda v chápaní Justína je skutočnou slobodou len ak je v podobe Christovej slobody. „Existuje iba jedna sloboda, svätá sloboda. To je tá Christova sloboda, ktorou nás oslobodil od hriechu, zla diabla. A spája nás s jediným a pravým Bohom. Všetky ostatné

slobody sú akoby slobody, pseudoslobody, falošné slobody.“ [3] Vtelenie zároveň nazýva najvýznamnejšou udalosťou, ktorá sa stala v dejinách stvoreného sveta. primárnym dôvodom Vtelenia bola smrteľnosť ľudskej prirodzenosti, ktorá sa sama nemohla vrátiť do jednoty s Bohom, nemohla sama získať nesmrteľnosť, preto práve Christos premohol smrť, aby v Ňom človek získal život [7]. Práve toto je centrálna téma celého Justínovho diela, osoba Bohočloveka Christa. jediné správne antropologické riešenie je možné nájsť v Osobe Bohočloveka Christa. Všetko, čo človek ontologicky potrebuje, je vykonané Bohočlovekom, pretože Jeho Osobou je človek prijatý Bohom. [4]. Christos teda nepredstavuje individualizáciu, teda osobitnú ľudskú prirodzenosť, ale človeka v celku. A preto podobnosť Christovi v antropológii neznamená Osobu Christa ako vzor napodobňovania, imitácie, lebo by sme Jeho Osobu zúžili iba na etický význam, ale nie na ontologický. Christologický význam antropológie je však práve v tom, že Christom sa človek deindividualizuje [2] a tým obnovuje. A tu sa otvára ekleziologický rozmer Osoby Christa. Ekleziológiu nazýva prepodobný Justín aplikovanou, experimentálnou christológiou. Cirkev samotnú identifikuje s Osobou Christa: „Večne živá osoba Bohočloveka Christa je v skutočnosti Cirkev. Cirkev je vždy osoba a to Bohoľudská osoba, Bohoľudský duch a telo. [3]. V takejto christologickej charakteristike sa odкрýva podstata Cirkvi, teda, aby celého človeka osobne zjednotí s Osobou Christa, teda celý človek sa stane Christu podobným. Prepodobný Justín zdôrazňuje, že mimo Cirkvi nemôžeme existovať ako osoby (v zmysle osoby so vzťahom smerom k Christovi) Cirkev vo svojom osobno-sobornom charaktere tvorí jeden organizmus, ale tak že každý ostáva v plnosti jednotlivou osobou so svojou bohopodobnosťou. [1]. Antropologické dôsledky takéhoto stavu sú v sobornom zdokonaľovaní človeka až do miery dokonalého človeka. Dokonalosť spočíva v ontologickom dovŕšení v Bohočloveku cez Cirkev.

Človeka nie je možné definovať len na základe analýzy na úrovni prirodzenosti. Je to možné iba na úrovni vzťahu a to sa dá len cez osobu. A preto celá antropológia prepodobného Justína je založená na podstate, že človeka môžeme definovať, chápať iba vo vzťahu s Bohom. Človek, ľudská prirodzenosť potvrdená, prijatá Bohočlovekom a v Bohočloveku, je skutočnou ľudskou prirodzenosťou len preto, že je prejavovaná osobou, teda vzťahom. A preto je jasné, že správne chápanie antropológie je podmienené christológiou, pretože človeka nemôžeme pochopiť analýzou samého seba. Človek nie je sám svoj (jediný), aby sme ho mohli definovať pomocou neho samotného. Môže takým byť, ak sa

ontologicky rozhodne pre takúto existenciu, teda bude ignorovať vzťahy s inými a s Bohom, no toto nie je autentický spôsob existencie. Ako skutočného človeka ho môžeme chápať iba vo vzťahu s a smerom k Bohu.

A tu vidno nevyhnutnosť spojenia antropológie s christológiou, ktorá je samozrejme, nemožná mimo triadologického rozmeru. Ukazuje sa jasne, že antropológia nie je iba teocentrická, ani iba antropocentrická (ako ukazuje humanizmus), ale christocentrická. Christocentrickosť antropológie znamená to, že aj Boh aj človek sú podstatou jednoty v spoločenstve. Nie však spoločenstva mimo Cirkvi ako Bohoľudského Tela na Zemi. Pretože len týmto spôsobom je možné dôjsť k zmyslu ľudského života v tomto svete, k zbožšteniu. [1]

SUMMARY

The only correct solving of today's crisis is based on the person of the God-Men Jesus Christ. Not on the false humanism, where the man is the scale of all things. After Man's fall the unity of God and man was broken, so there was need to restore it. Restoration came with the Incarnation of God-Men Jesus Christ. Only through the personality of Jesus Christ and through the Church as His Body is possible to renew the unity of the God and men. This can be done only by understanding of man as creation, based on relations, real relations of God and man.

REFERENCES

1. GOJKOVIĆ, G. 2006. *Theohumanism of Justin Celijs*. 1st ed. Bijeljina: Mladost, 2006. 185 p. ISBN 99938-92-01-7. /ГОЈКОВИЋ, Г. 2006. *Теохуманизам Јустина Ћелијског*. 1. vyd. Бијељина : Младост, 2006. 185 s. ISBN 99938-92-01-7./
2. ZIZJULAS, J. 2001. *Dogmatic Topics*. 1st ed. Novi Sad : Beseda, 2001. 360 p. /ЗИЗЈУЛАС, Ј. 2001. *Догматске теме*. 1. vyd. Нови Сад : Беседа, 2001. 360 s./
3. JEVTIĆ, A. 1998. The Man of the God-Man Christ: Venerable Father Justin. In: *Living Tradition in the Church*. Vrnjačka Banja : Brotherhood of St. Simeon the Myrrh-Bearer, 1998. pp. 445-467. /ЈЕВТИЋ, А. 1998. Човек Богочовека Христа: Преподобни Отац Јустин. In: *Живо предање у Цркви*. Врњачка Бања : Братство св. Симеона Мироточивог, 1998. s. 445-467./
4. POPOVIĆ, J. 1999. Dostoevsky on Europe and Slovenia. In: *Collected Works of Saint Justin the New*, vol. 6-7. 1st ed. Belgrade : St. John Chrysostom

- Foundation of Saint Justin the Celian. 1999. /ПОПОВИЋ, Ј. 1999. Достојевски о Европи и Словенству. In: *Сабрана дела светог Јустина Новог, књ. 6-7*. 1. vyd. Београд : Задужбина Свети Јован Златоуст Аве Јустина Ћелијског. 1999./
5. ПОРОВИЋ, Ј. 2020. *Philosophical Ruins*. 1st ed. Belgrade : Christian Thought, 2020. 252 p. /ПОПОВИЋ, Ј. 2020. *Философске урвине*. 1. vyd. Београд : Хришћанска мисао, 2020. 252 s./
 6. ПОРОВИЋ, Ј. 1980. *Dogmatics of the Orthodox Church I*. 1st ed. Belgrade : Manastir Ćelije, 1980. 344 p./ПОПОВИЋ, Ј. 1980. *Догматика православне Цркве I*. 1. vyd. Београд : Манастир Ћелије, 1980. 344 s./
 7. ПОРОВИЋ, Ј. 1980. *Dogmatics of the Orthodox Church II*. 1st ed. Belgrade : Manastir Ćelije, 1980. 680 p./ПОПОВИЋ, Ј. 1980. *Догматика православне Цркве II*. 1. vyd. Београд : Манастир Ћелије, 1980. 680 s./

THE THEOHUMANISM OF THE VENERABLE JUSTIN POPOVIĆ

Vladimir KOCVAR, assistant professor, Faculty of Orthodox Theology,
University of Presov, Masarykova 15, 08001 Presov, Slovakia,
vladimir.kocvar@unipo.sk, 00421517724729, ORCID: 0000-0003-0460-3012

Abstract

The article deals with the teaching of st. Justin Popović, called Teohumanism. The teaching is based on the orthodox anthropology and christology, showing the right view on the man and the aim of his life. Based on the hypostasy of Jesus Christ shows the true value of the life which is impossible without relations with God and men. We also try to show the thinking of st. Justin about Church as Body of Christ and the space of salvation.

Keywords

Christology, Teohumanism, God-Man, salvation, anthropology